

Péče o drogově závislé

Mgr. Marek Laštovica

Adiktologie

Multidisciplinární obor zaměřený na primární, sekundární a terciární prevenci užívání návykových látek a jiných rizikových forem lidského – potenciálně závislostního – chování a jejich možných nepříznivých dopadů pro jednotlivce i pro společnost a na sociální reintegraci osob, které v důsledku takových forem chování strádají.“

Duševní poruchy a poruchy chování vyvolané účinkem psychoaktivních látek

- Patří sem poruchy vyvolané požíváním *alkoholu, opioidů, kanabinoidů, sedativ nebo hypnotik, kokainu, stimulantů (včetně kofeinu), halucinogenů, tabáku, organických rozpouštědel.*
- Tyto poruchy mají mnoho společného s depresivním prožíváním (s hledáním vlastní nezávislosti, sebe sama, svého místa ve světě). Často je u začátku zneužívání psychoaktivních látek obrana před úzkostí. Jádro problému bývá mnohdy právě v potřebě nezávislosti, ke které však jedinec ještě nedozrál. Chci být nezávislý ... přitom jsem závislejší než ostatní. A je to můj způsob fungování ve světě.

Akutní intoxikace

přechodný stav po aplikaci alkoholu nebo jiné psychoaktivní látky, vedoucí k poruchám na úrovni vědomí, poznávání, vnímání, emotivity nebo chování nebo jiných psychofyziologických funkcí a reakcí. Projevy závisí na velikosti dávky, typu látky, na okolnostech a osobnosti jedince.

Škodlivé užívání

způsob užívání psychoaktivních látek, který poškozuje zdraví. Poškození může být somatické (např. u případů hepatitidy při nitrožilní aplikaci látek) nebo duševní (např. epizody depresivní poruchy, objevující se sekundárně při těžkém pití). Škodlivé užívání je často kritizováno okolím a vyvolává různé nepříznivé sociální důsledky. Velmi zjednodušeně tuto diagnózu od následující (od syndromu závislosti) odlišuje to, zda jsou v případě přerušení zneužívání dané látky přítomny abstinenční příznaky. Pokud ano, jedná se již o závislost.

Syndrom závislosti

psychologická nebo fyzická potřeba užívání látky, která má u daného jedince mnohem větší přednost než jiné jednání, kterého si kdysi cenil více. Pocit nutnosti danou látku požívat je velmi silný, ztrácí se schopnost kontrolovat požívání látky (nedokáže si říct „dám si jedno a jdu domů“). V případě, že se pokusí abstinovat, dostaví se odvykací příznaky (somatické nebo psychické). Závislost sama se může projevovat jako psychická nebo somatická.

Odvykací stav a psychotická porucha

- **Odvykací stav** je skupina různě závažných a různě kombinovaných příznaků, ke kterým dochází při úplném nebo relativním vysazení látky nebo po užívání vysokých dávek této látky. Průběh odvykacího stavu závisí na tom co a kolik pacient zneužívá. Jiný odvykací stav je po alkoholu (třes, pocení, bušení srdce, nespavost, delirium), jiný po opiátech (silné bolesti břicha, napětí, křeče...).
- **Odvykací stav s deliriem** je krátký, avšak někdy život ohrožující stav zmatenosti s přidruženými somatickými poruchami. Je obvykle důsledkem úplného nebo částečného vysazení alkoholu u silně závislých jedinců s dlouhodobým pitím v anamnéze. Klasická triáda příznaků zahrnuje zastřené vědomí a zmatenost, smyslově živé halucinace a iluze, postihující kterýkoli ze smyslů, a výrazný třes. Obvykle jsou též přítomny bludy, obrácený spánkový cyklus a agitovanost (projev úzkosti v pohybové oblasti formou zvýšené činnosti a vzrušením
- **Psychotická porucha** je v tomto okruhu taková porucha, která vzniká během nebo bezprostředně po požití látky. Je charakterizována smyslově živými typicky sluchovými halucinacemi (často halucinacemi více smyslů), záměnou osob, bludy nebo vztahovačností (často paranoidního, zvláště perzekučního obsahu). Vyskytují se psychomotorické poruchy, především vzrušení nebo stupor (stav, kdy nemocný nereaguje na okolí, vymizení jeho pohybové aktivity při zachování vědomí). Tyto „toxické psychózy“ však velmi dobře a rychle reagují na léčbu antipsychotiky, a pokud pacient následně abstínuje, již se neobjevují. Jsou však, podobně jako objevení se delirantního stavu, mnohdy ukazatelem toho, že mozek je již požíváním psychoaktivní látky výrazně postižen.

System adiktologických služeb

Rezidenční léčba závislostí

- Detoxifikace
- Krátkodobý ústavní pobyt
- Léčebný program v psychiatrické léčebně
- Terapeutická komunita

Druhy terapie

- Biologická léčba
- Psychoterapie –
individuální, skupinová
- Vztahová terapie
- Ergoterapie
- Socioterapie
- Režimová terapie
- Relaxační techniky
- Sport, zátěžové
programy, VČ aktivity
- Arteterapie,
muzikoterapie, dance

Mýty, pověry a úplné blbosti

- Hulení je normální a dělá to každý
- Na pervitinu není závislost
- Lze dlouhodobě užívat z legálních příjmů
- Užívání je osobní věcí každého
- Závislost – to se mi nemůže stát
- Extáze není nebezpečná, protože na ni není závislost
- Harm reduction je služba státu závislým

Poruchy osobnosti

Dissociální porucha osobnosti. Osoby s touto poruchou neakceptují práva a zájmy druhých lidí, preferují uspokojování svých potřeb bez ohledu na druhé. Chovají se aneticky, bez empatie. Chování je obtížně ovlivnitelné ať odměnou či trestem. První obtíže se objevují už v dětství, vrcholí kolem 18. roku. Uvádí se, že tito klienti tvoří až 75% odsouzených. Je patrný častější výskyt závislostí. Terapie poruchy je velice obtížná, chybí motivace ke změně. S těmito klienty se setkáváme v rámci ochranných léčeb.

Emočně nestabilní porucha osobnosti - hraniční typ.

Pro hraniční osobnost jsou specifické nejasné nebo narušené představy o sobě samém, o cílech, o vnitřních preferencích, včetně sexuálních. Obvyklé jsou chronické pocity prázdnoty a intenzivní, ale krátkodobé citové vztahy vedoucí nejednou k emočním krizím, často doprovázené sebepoškozujícím chováním a sebevražednými pokusy. Průběh kolísá, mohou se objevit závažné symptomy podobné psychotickým symptomům - akutní psychotické poruchy, ale neústí ve schizofrenii. Rovněž je časté selhávání v sociálních vztazích. Tito lidé zůstávají sami, neuzavírají manželství, nejsou schopni mít stabilní vztahy s okolím.

Emočně nestabilní porucha osobnosti – impulzivní typ.

Impulzivní osobnost je typická neschopností ovládat emoce a častými výbuchy hněvu. Obtížně se kontroluje, přechodně jsou patrné prvky paranoidity. Nedomyšlí následky svého chování.

Histrionská porucha osobnosti

Pro jedince s touto poruchou osobnosti je typické nadměrné projevoování emocí, které jsou velmi labilní a nestálé. Častěji jí trpí ženy, které bývají zvýšeně sugestibilní, egocentrické, touží po ocenění druhými, jsou zaměřeny na tělesnou přitažlivost, často intrikují a jednají manipulativně za účelem dosažení svých cílů.

Dříve byl užíván termín hysterická, termín byl odvozen od dělohy. Později bylo nutné z důvodu korektnosti termín nahradit. Porucha byla přejmenována na histrionskou podle řeckého „histrion“, herec.

Poruchy osobnosti

Závislá porucha osobnosti

V popředí je velká potřeba být opečován, obava z opuštění, odloučení. Lidé s touto poruchou osobnosti nejsou schopni osamostatnění, sami se cítí bezmocní, neschopní, schází jim „životní síla“. Žádají směru opakované záruky, že k opuštění nedojde. Své zájmy a oprávněné potřeby podřizují přáním jiných osob, na kterých se cítí závislí. Nejsou schopni činit rozhodnutí. Na osoby, na nichž jsou závislí, nevznášejí žádné požadavky.

Narcistická osobnost

Typické je velikášství, pocit vlastní důležitosti a jedinečnosti. Jsou přesvědčeni, že pro ně platí mimořádné společenské normy, významně snížena je schopnost empatie. Jejich problémy s nestabilitou sebehodnocení se odrážejí ve značné citlivosti na kritiku, na kterou reagují hněvem, studem nebo pocitů ponížení. Vztahy bývají křehké, okolí většinou obtížně přijímá jejich požadavky na výjimečnost.

Pasivně-agresivní osobnost

Vyznačuje se tendencí vzdorovat požadavkům, povinnostem, autoritám a k tomu využívá prostředky jako je váhání, zapomínání, zahálčivost apod. Tito lidé bývají kritičtí, nespokojení, zlostní. Svoje pocity však nevyjadřují přímo, ale prostřednictvím rezistence a negativistického chování.

Obtížné situace

- Agrese
- Apatie
- Ambivalence
- Manipulace
- Krize

Agrese

- Vyvolává konflikty
- Potřebuje pocit moci a uznání
- Prosazuje sám sebe na úkor druhých
- Ponižuje, aby mírnil své vlastní napětí
- Nejde mu o výsledek, ale o sebeprosazení
- Má hlasitý projev, skáče do řeči, je ironický, mluví mezi řádky
- Fyzicky prezentuje sílu
- Narušuje osobní zónu druhých

Apatie

- Snílek, nekomunikativní, samotář
- Neumí sdělit své přání a potřeby
- Chybí jistota v jednání
- Stále se omlouvá a vysvětluje
- Předem vzdává dosažení cíle
- nerozhodný

Ambivalence

- Rozporuplné protichůdné reakce
- Dvojsmyslnost
- Vyvolává u druhých pocit nejistoty
- Něco jiného říká, něco jiného dělá
- Neodkládá masky
- Nevypočitatelnost

Manipulace

- Člověk mnoha tváří
- Odvolává se na pravidla, tradice a autority, ale tak jak se mu to hodí
- Používá citáty a přísloví
- Nepřímé úkoly neslyší, nebo na ně zapomíná
- Parazituje na silnějších jedincích
- Má patent na rozum
- Obětuje se, ale zároveň vybírá daň
- Kritizuje druhé a zároveň zdůrazňuje svou bezchybnost
- Ví, co je pro ostatní nejlepší
- Kdo nejde se mnou, jde proti mě
- Neumí odpouštět

Krize

- Osobní krize
- Vysoká emocionalita
- Pesimismus
- Střídání nálad
- Uzavřenost/přílišná otevřenost
- Snížení výkonnosti

Uživatel návykových látek

Zásady komunikace

- S intoxikovaným nelze spolupracovat
- Srozumitelnost, jasnost, konkrétnost
- Neverbální projev
- Nepřijetí manipulace, použití asertivity
- Jasná pravidla a hranice
- Důslednost
- Zásady jednání s problematickým klientem
- Akceptace způsobu života
- Pokud je náznak motivace ke změně - podpora

Chyby v přístupu

- Předsudky
- Neakceptování poptávky
- Kritika
- Potřeba hodnotit, vychovávat
- Poučování, rady
- Zaviňování, výčitky
- Nedávat další šanci při změně
- Přehlížení trestné činnosti a poškozování druhých
- Nedůslednost

Možnosti sociální práce

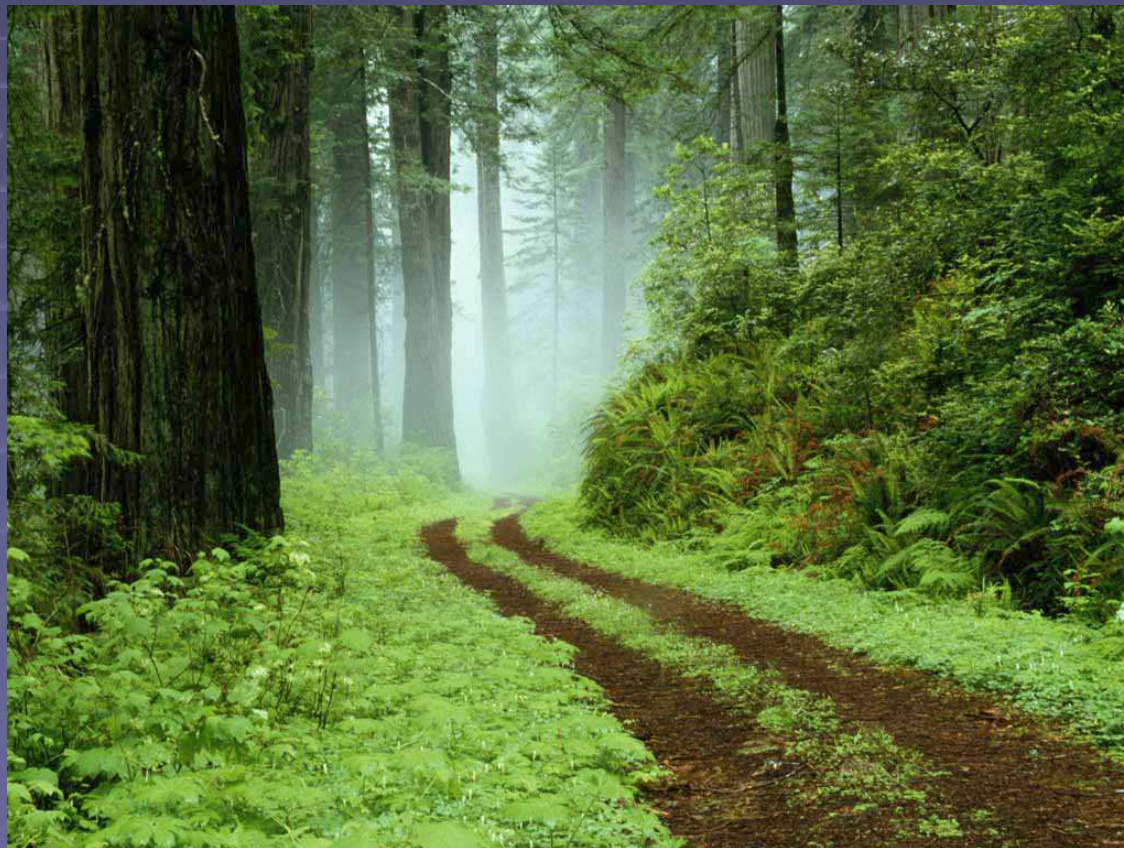
- Medicínský přístup s důkladnou anamnézou, hodnocením současného stavu, pozor na duální diagnózu
- Písemná smlouva
- Písemné stanovení pravidel a pevných hranic
- Úkolový přístup
- Režimový přístup
- Týmovost, spolupráce s jiným zařízením
- Zamření na „sociální fungování“
- Závislý tzv. neumí obyčejné věci“ – správa financí, práce s dluhem, úřední vyřizování, sebepéče, bydlení, práce ..
- Na závislost se dá dívat, jako na onemocnění vztahů – práce se vztahovým prostorem klienta

Co lze využít z terapeutických principů

- Terapeutickou strukturu s růstovým potenciálem
- Princip rovnováhy mezi autonomií a demokracií
- Teorii sociálního učení
- Teorii zvládání krizí
- Princip odpovědnosti za své chování
- Zvýšení sebevědomí díky úspěchům
- Práce na hodnotovém systému (problém je výzva)
- Konfrontace
- Práce s emocemi
- Změna pozitivního přístupu na negativní
- Práce se vztahy

Cesta k duševnímu zdraví

- Duševní zdraví je naší volbou

Kontakty

- Terapeutická komunita Bílá Voda
- PNMO Bílá Voda 790 69
- 588 517 547
- m.lastovica@email.cz

Mgr. Marek Laštovica